

**Raport Krajowego Mechanizmu Prewencji Tortur z wizytacji
pomieszczenia dla osób zatrzymanych lub doprowadzonych w celu wytrzeźwienia
Komendy Rejonowej Policji VI w Warszawie. Wizytacja tematyczna, mająca na celu
sprawdzenie stopnia realizacji zaleceń przedstawionych przez CPT polskim władzom
w raporcie z wizyty w 2017 r. [CPT/Inf (2018) 39]
(wyciąg)**

1. Wprowadzenie

Na podstawie artykułu 19 *Protokołu fakultatywnego do Konwencji w sprawie zakazu stosowania tortur oraz innego okrutnego, niehumanitarnego lub poniżającego traktowania albo karania*, przyjętego przez Zgromadzenie Ogólne Narodów Zjednoczonych w Nowym Jorku dnia 18 grudnia 2002 r. (Dz. U. z 2007 r. Nr 30, poz. 192), dalej OPCAT, oraz działając na wniosek Rzecznika Praw Obywatelskich, w dniu 6 lutego 2020 r. Krajowy Mechanizm Prewencji Tortur (dalej: KMPT, Krajowy Mechanizm) wizytował Pomieszczenie dla osób zatrzymanych lub doprowadzonych w celu wytrzeźwienia, zlokalizowane przy Komendzie Rejonowej Policji VI w Warszawie, ul. Jagiellońska 51 (dalej: PdOZ, placówka, jednostka).

W skład zespołu wizytującego wchodził: Rafał Kulas i Marcin Kusy (prawnicy) oraz Aleksandra Nowicka (kryminolog, specjalista ds. bezpieczeństwa).

Celem wizytacji KMPT, zgodnie z art. 19 OPCAT, było sprawdzenie traktowania i warunków detencji osób zatrzymanych przez Policję, rekomendowanie rozwiązań, które wzmocnią ich ochronę przed ryzykiem tortur, niehumanitarnego lub poniżającego traktowania oraz karania, jak również sprawdzenie realizacji zaleceń wynikających z Raportu Europejskiego Komitetu do spraw Zapobiegania Torturom oraz Niehumanitarnemu lub Poniżającemu Traktowaniu albo Karaniu (CPT) z wizyty w Polsce w 2017 roku.

Przeprowadzone czynności polegały na:

- wysłuchaniu informacji na temat funkcjonowania PdOZ, przedstawionej przez nadkom. Roberta Ochockiego (Naczelnika Wydziału Organizacji Służby),

- oglądzie pomieszczeń PdOZ, w tym pokoi dla zatrzymanych i sanitariatów,
- rozmowie z funkcjonariuszami Policji, pełniącymi służbę w PdOZ,
- zapoznaniu się z wybranymi nagraniami monitoringu wizyjnego,
- zapoznaniu się z wybraną dokumentacją,
- wykonaniu dokumentacji fotograficznej wybranych pomieszczeń i dokumentacji.

Ponadto po zakończeniu wizytacji poddano analizie dokumentację i informacje przekazane przez Komendę Rejonową Policji VI w Warszawie, Komendę Stołeczną Policji oraz Komendę Główną Policji.

2. Zakaz represji

Stosownie do art. 21 ust. 1 OPCAT żadna osoba (np. zatrzymany, funkcjonariusz, pracownik cywilny, inna osoba) lub organizacja, która przekazała KMPT informację, nie może ponieść jakiegokolwiek sankcji lub uszczerbku z tego tytułu, niezależnie czy udzieliła informacji prawdziwej, czy fałszywej. Wskazany przepis OPCAT stanowi bowiem, że *żadna władza lub funkcjonariusz nie nakaże, nie zastosuje, nie pozwoli ani nie dopuści do stosowania jakiegokolwiek sankcji przeciwko jakiegokolwiek osobie lub organizacji, za przekazanie krajowemu mechanizmowi prewencji jakiegokolwiek informacji, prawdziwej bądź fałszywej, i żadna taka osoba lub organizacja nie poniesie żadnego uszczerbku w jakikolwiek inny sposób.*

3. Charakterystyka PdOZ

PdOZ przeznaczony jest dla kobiet i mężczyzn zatrzymanych w związku z podejrzeniem popełnienia przestępstwa lub doprowadzonych w celu wytrzeźwienia. Dysponuje 14 pokojami, mogącymi pomieścić 41 osób zatrzymanych. Wizytowany PdOZ jest jedyną jednostką na terenie garnizonu stołecznego, przeznaczoną do osadzania w niej zatrzymanych z niepełnosprawnością ruchową, w tym poruszających się na wózku inwalidzkim.

4. Przebieg wizytacji

Bezpośrednio po przybyciu do placówki delegacja otrzymała informację, od Naczelnika Wydziału Organizacji Służby, że na terenie PdOZ przebywa trzech zatrzymanych. Przedstawiciele KMPT przekazali prośbę, że gdyby zaistniała potrzeba wydania zatrzymanych, niezwłocznego przekazania takiej informacji wizytującym w celu umożliwienia odbycia z tymi osobami poufnych, indywidualnych rozmów.

Podczas realizacji oglądu, okazało się, że wszystkie osoby zatrzymane zostały w trakcie 30-minutowej rozmowy wstępnej z Naczelnikiem, przekazane do dyspozycji innych jednostek i nie przebywały już na terenie PdOZ.

Niniejsza sytuacja uniemożliwiła przedstawicielom KMPT zrealizowanie jednego z kluczowych elementów wizytacji – jakim są indywidualne rozmowy z osobami pozostającymi pod nadzorem Policji. Tym samym zespół wizytujący nie tylko nie mógł ocenić kondycji psycho-fizycznej osadzonych, ale także poznać ich opinii, co do sposobu traktowania przez funkcjonariuszy Policji oraz realizacji w praktyce zaleceń CPT.

Krajowy Mechanizm pragnie wyrazić zaniepokojenie opisaną sytuacją, która zaprzecza zasadom współpracy podmiotów krajowych oraz krajowych mechanizmów prewencji tortur, wskazanym w Protokole Fakultatywnym do Konwencji w sprawie zakazu stosowania tortur oraz innego okrutnego, niehumanitarnego lub poniżającego traktowania albo karania.

5. Stopień realizacji zaleceń CPT w Pomieszczeniu dla Osób Zatrzymanych przy Komendzie Rejonowej Policji VI w Warszawie:

5.1. Zwalczanie niewłaściwego traktowania osób zatrzymanych przez funkcjonariuszy Policji

Podczas wizyty w Polsce przedstawiciele CPT spotkali się z przypadkami kiedy osoby zatrzymane skarżyły się na nadmierne użycie siły fizycznej w trakcie zatrzymania lub w trakcie przesłuchania, nawet wobec osób, które nie stawiały czynnego oporu. Przejawiać miało się to poprzez: uderzanie otwartą dłońią, pięścią, pałkami policyjnymi, kopanie, używanie paralizatorów elektrycznych czy zbyt ciasne zapinanie kajdanek. Wizytujący zapoznali się także z relacjami, z których wynikało, iż zatrzymanemu zakładano foliową torbę na głowę oraz uderzano pałką służbową po stopach; w innym przypadku zatrzymany został pchnięty na ziemię, a dokonujący zatrzymania policjanci kopali go i bili mimo, że był zakuty w kajdanki. Delegacja spotkała się także z przypadkami kiedy funkcjonariusze Policji dokonując zatrzymania grozili i/lub obrażali słownie osoby zatrzymywane.

CPT zalecił polskim władzom:

- *Podjęcie dalszych intensywnych wysiłków na rzecz zwalczania niewłaściwego traktowania przez funkcjonariuszy Policji.*
- *Przypomnienie funkcjonariuszom Policji w całym kraju, że wszystkie formy niewłaściwego traktowania osób pozbawionych wolności (w tym słowna obraza) są niezgodne z prawem i będą odpowiednio karane.*

- *Przypomnienie funkcjonariuszom Policji, że jeśli chodzi o użycie siły, należy używać jej tylko tyle, ile jest wyraźnie konieczne do przeprowadzenia zatrzymania, a po zatrzymaniu i obezwładnieniu zatrzymanych osób, nie ma uzasadnienia dla bicia zatrzymanych.*
- *Przeszkolenie policjantów w zakresie zapobiegania i minimalizowania użycia przemocy w kontekście zatrzymania. W przypadkach, gdy zastosowanie siły jest niezbędne, powinni oni być w stanie stosować techniki profesjonalne, które ograniczają w jak największym możliwym stopniu ryzyko wyrządzenia szkody osobom, które mają być zatrzymane.*

Zalecenie zrealizowane. Z informacji uzyskanych z Komendy Rejonowej Policji VI, wynika, iż od roku 2018 do dnia wizytacji, wobec funkcjonariuszy pełniących służbę w PdOZ: nie prowadzono postępowań dyscyplinarnych, nie składano zawiadomień o przestępstwie przeciwko funkcjonariuszom, nie prowadzono postępowań przygotowawczych i sądowych przeciwko funkcjonariuszom. Ponadto we wskazanym okresie nie odnotowano przypadków stosowania środków przymusu bezpośredniego na terenie PdOZ, nie odnotowano także zdarzeń nadzwyczajnych.

W dniach 6-10 maja 2019 r. funkcjonariusze z Zespołu Ochronnego oraz Zespołu Dyżurnych Wydziału Organizacji Służby KRP VI w Warszawie, uczestniczyli w szkoleniach przeprowadzonych przez Naczelnika Wydziału Organizacji Służby, nt. Metod i form wykonywania zadań w pomieszczeniach dla osób zatrzymanych lub doprowadzonych w celu wytrzeźwienia oraz Zasad i podstaw prawnych zatrzymywania osób podejrzanych o popełnienie przestępstwa lub wykroczenia, ze szczególnym uwzględnieniem sprawców przemocy domowej będących pod wpływem alkoholu.

Z uzyskanych informacji wynika, iż funkcjonariusze nie byli przeszkoleni z zakresu zapobiegania i minimalizowania użycia przemocy w kontekście zatrzymania, komunikacji interpersonalnej czy międzynarodowych standardów ochrony praw człowieka i prewencji tortur.

5.2. Wykorzystywanie przez funkcjonariuszy Policji paralizatorów elektrycznych

Na kanwie uzyskanych przez delegację CPT informacji dotyczących przypadków nadużywania siły fizycznej przez funkcjonariuszy Policji w stosunku do osób zatrzymanych i pozostających pod nadzorem Policji oraz zdarzeń z maja 2016 r. z wrocławskiego rynku na skutek których śmierć poniósł Igor Stachowiak (wielokrotne użycie paralizatora kiedy był skuty kajdankami i unieruchomiony na podłodze), CPT zalecił polskim władzom:

- *Przypomnienie wszystkim policjantom instrukcji dotyczących właściwego zachowania w zakresie używania paralizatorów elektrycznych oraz do egzekwowania tych zasad. W tym przypomnienie, że paralizatory elektryczne mogą być stosowane wyłącznie w przypadku rzeczywistego i bezpośredniego zagrożenia dla życia lub ryzyka poważnych obrażeń. Sięgnięcie po taką broń wyłącznie w celu zapewnienia, że dana osoba zastosuje się do polecenia, jest niedopuszczalne.*

CPT uważa, że użycie paralizatorów elektrycznych powinno być regulowane zasadami konieczności, pomocniczości, proporcjonalności oraz wcześniejszego ostrzegania (jeżeli jest to możliwe) i ostrożności. Co więcej, sięgnięcie po taką broń powinno być dozwolone wyłącznie kiedy łagodniejsze środki przymusu (negocjacje i perswazja, ręczne techniki kontroli, itp.) nie odniosły skutku lub są niepraktyczne, oraz jeżeli jest jedyną możliwą alternatywą do użycia metody stwarzającej większe ryzyko obrażeń czy zgonu (np. broni palnej)¹.

Zalecenie zrealizowane. Z wyjaśnień, jakie przedstawił delegacji KMPT, Naczelnik Wydziału Organizacji Służby wynika, iż PdOZ nie został wyposażony w broń elektryczną. Cztery *tasery* znajdują się na wyposażeniu Komendy Rejonowej Policji VI, znajdującej się w tym samym budynku. Nie są one jednak wykorzystywane w PdOZ oraz przez funkcjonariuszy pełniących w nim służbę. Dwudziestu pięciu funkcjonariuszy Komendy Rejonowej Policji VI zostało przeszkolonych z zakresu posługiwania się i obezwładniania osób za pomocą energii elektrycznej i są upoważnieni do jej pobierania.

Z informacji przekazanych przez Komendanta Stołecznego Policji wynika, iż w 2019 r. przeprowadzono trzy edycje szkolenia z zakresu posługiwania się przedmiotami przeznaczonymi do obezwładniania osób za pomocą energii elektrycznej. W szkoleniach tych uczestniczyło 7 funkcjonariuszy wskazanej jednostki. W 2020 r. przeszkolony został 1 funkcjonariusz oraz zaplanowano osiem edycji szkoleniowych w ramach doskonalenia zawodowego dla policjantów.

W 2019 r. trzykrotnie użyto broni elektrycznej, znajdującej się na wyposażeniu Komendy Rejonowej Policji VI. Funkcjonariusze, którzy jej użyli wpisani są na listę osób uprawnionych do jej pobierania oraz przeszkoleni ze stosowania broni elektrycznej. W dwóch przypadkach powodem użycia było odparcie bezpośredniego, bezprawnego zamachu na życie, zdrowie lub wolność policjanta lub innej osoby, w jednym – pokonanie czynnego oporu. W każdym przypadku użycie zostało określone jako bezskutkowe. W jego trakcie nie nastąpiło

¹ Zob. 20 Raport Generalny z działalności CPT, CPT/Inf (2010) 28, par. 69.

zranienie, ani objawy zagrożenia dla zdrowia i życia osoby wobec, której *taser* został użyty. Tylko w jednym przypadku osoba zatrzymana wobec, której użyto broni elektrycznej została przewieziona do szpitala w celu odbycia konsultacji medycznej. W pozostałych sytuacjach osoby zatrzymane odmówiły potrzeby konsultacji medycznej.

Należy podkreślić, że praktyka braku obligatoryjnego odbywania konsultacji medycznej wszystkich osób wobec, których użyto broni elektrycznej, stosowana przez funkcjonariuszy Komendy Rejonowej Policji VI, stoi w sprzeczności z zaleceniami wydanymi przez CPT w zakresie stosowania broni elektrycznej. Zdaniem CPT każdy, przeciwko komu użyto broni elektrycznej powinien w każdym przypadku zostać obejrzany przez lekarza i gdy to konieczne, zabrany do szpitala².

Co więcej, zabronione powinno być stosowanie *taserów* wobec: osób starszych, kobiet w ciąży, dzieci oraz osób chorych na serce. Powinno się także unikać stosowania broni elektrycznej wobec osób w stanie delirium oraz odurzenia. Osoby te mogą nie być w stanie dobrze zrozumieć znaczenia wcześniejszego ostrzeżenia, o użyciu broni. Zaistniała sytuacja może także wywołać u nich stan jeszcze większego pobudzenia³.

5.3. Powiadomienie osoby trzeciej o fakcie zatrzymania

CPT wezwało polskie władze do podjęcia skutecznych kroków celem zapewnienia, że osoby pozbawione wolności przez Policję w sposób systemowy otrzymują prawo do poinformowania bliskiego krewnego lub innej osoby trzeciej o ich sytuacji, od samego początku pozbawienia wolności (tzn. od momentu, w którym mają obowiązek pozostać pod kontrolą Policji). Realizację tego prawa należy zawsze udokumentować na piśmie, z oznaczeniem daty i godziny przekazania informacji oraz danych personalnych osoby zawiadomionej. Co więcej, osoby zatrzymane obligatoryjnie powinny otrzymywać informację zwrotną czy osoba trzecia w sposób skuteczny została powiadomiona o fakcie zatrzymania.

Zalecenie zrealizowane w części dotyczącej zawiadomienia osoby trzeciej o fakcie zatrzymania. Brak możliwości zweryfikowania realizacji zalecenia w części dotyczącej przekazywania informacji zwrotnej osobie zatrzymanej o zawiadomieniu osoby trzeciej.

Z analizy dokumentacji, zwłaszcza protokołów zatrzymania wynika, że osoby znajdujące się pod kontrolą Policji były informowane o możliwości poinformowania osoby trzeciej o fakcie zatrzymania. W dokumentacji osób, które wyraziły taką chęć znajdują się odpowiednie adnotacje: dane osoby zawiadomionej, data i godzina zawiadomienia oraz

² Tamże, par. 81.

³ Tamże, par. 79.

informacja czy osoba zawiadamiana odebrała telefon. W protokołach nie znajduje się informacja czy osoba zatrzymana została poinformowana o powiadomieniu osoby trzeciej. Ze względu na brak osób zatrzymanych w momencie realizacji oglądu jednostki przez przedstawicieli KMPT, delegacja nie miała możliwości zweryfikowania tej kwestii.

Podkreślenia wymaga jednak fakt, że prawo to realizowane jest przez funkcjonariuszy, którzy wykonują czynności z osobami zatrzymanymi na komisariatach Policji. Funkcjonariusze pełniący służbę w PdOZ nie przekazują informacji osobom trzecim o zatrzymaniu, co potwierdził także Naczelnik Wydziału Organizacji Służby podczas rozmowy wstępnej. Delegacja otrzymała także informację, iż osoba osadzona przebywająca w PdOZ nie może korzystać z łączności telefonicznej.

KMPT zaleca umożliwienie osobom zatrzymanym samodzielne powiadomienie wybranej osoby o fakcie zatrzymania i miejscu przetrzymywania, a tylko w sytuacjach szczególnych, uzasadnionych specyfiką danej sytuacji, realizację tego prawa za pośrednictwem funkcjonariusza Policji.

5.4. Dostęp do prawnika od początku pozbawienia wolności

CPT podtrzymuje zalecenie dotyczące natychmiastowego podjęcia środków celem zapewnienia, że dostęp do prawnika jest skutecznie gwarantowany wszystkim osobom zatrzymanym przez Policję od samego początku pozbawienia wolności.

Komitet ponadto wezwał polskie władze do opracowania, bez dalszej zwłoki oraz we współpracy z Naczelną Radą Adwokacką, pełnoprawnego i odpowiednio finansowego systemu pomocy prawnej dla osób zatrzymanych przez Policję, których nie stać na pokrycie kosztów usług prawnika, przy czym system taki powinien mieć zastosowanie od samego początku zatrzymania.

CPT wezwał także do zapewnienia, by osoby zatrzymane przez Policję w każdym przypadku mogły skorzystać ze swojego prawa do skonsultowania się z prawnikiem na osobności.

Zalecenie niezrealizowane. Realizacja prawa dostępu do obrońcy od początku zatrzymania, ma w Polsce charakter problemu systemowego. Nie każda osoba zatrzymana ma w praktyce dostęp do takiego obrońcy. Niezwykle istotna jest tutaj sytuacja osób ubogich, których nie stać na opłacenie obrońcy z wyboru. Ponadto procedura wyboru obrońcy z urzędu nie zapewnia w praktyce dostępu do obrońcy bezpośrednio po zatrzymaniu. Wniosek o przyznanie obrońcy z urzędu można bowiem złożyć dopiero po pierwszym przesłuchaniu

w charakterze podejrzanego, nie zaś bezpośrednio po zatrzymaniu. Do czasu więc wyznaczenia obrońcy z urzędu i jego pierwszego kontaktu z klientem, funkcjonariusze realizują z zatrzymanym czynności służbowe (np. przesłuchania, rozpytania). Taka sytuacja stwarza wysokie ryzyko tortur.

Dodatkowo w ocenie KMPT zmiany w jednostce wymaga sposób organizacji spotkań obrońców i pełnomocników z klientami. Z uzyskanych przez wizytujących informacji wynikało bowiem, że kontakt z pełnomocnikiem możliwy jest tylko i wyłącznie poza terenem PdOZ. Jeśli wpłynie prośba o taki kontakt, funkcjonariusz prowadzący sprawę pobiera osobę zatrzymaną do czynności i umożliwia kontakt poza PdOZ. W analizowanej dokumentacji przez przedstawicieli KMPT znajdują się wnioski o pobranie osób osadzonych.

Należy jednak podkreślić, iż przyjęta praktyka, w ocenie Krajowego Mechanizmu, w wielu przypadkach utrudnia lub nawet uniemożliwia kontakt z pełnomocnikiem. Uwzględniając fakt braku możliwości nawiązywania połączeń telefonicznych przez osadzonych (opisany w pkt. 5.3. niniejszego Raportu), jedyną osobą, która posiada realną możliwość zainicjowania spotkania z osadzonym jest jego pełnomocnik. Tym samym osoba przebywająca w PdOZ, nie ma możliwości nawiązania kontaktu ze swoim prawnikiem w dowolnym momencie, kiedy tego potrzebuje.

Co więcej, pełnomocnik osoby zatrzymanej także nie może w dowolnym momencie skontaktować się ze swoim klientem, kiedy uzna to za stosowne. Kontakt taki możliwy jest bowiem, tylko przy okazji realizowania czynności z osadzonym przez funkcjonariusza prowadzącego sprawę. Uwzględniając fakt pełnienia służby w systemie zmianowym, nie jest możliwym, aby policjant prowadzący, pełnił służbę podczas całego pobytu osoby zatrzymanej w PdOZ, który może zgodnie z przepisami trwać nawet do 48 godzin. Tym samym do kontaktu prawnika z osobą zatrzymaną może dojść z dużym opóźnieniem.

Zaznaczyć należy, że zgodnie z Kodeksem postępowania karnego zatrzymanemu na jego żądanie należy niezwłocznie umożliwić nawiązanie w dostępnej formie kontaktu z adwokatem lub radcą prawnym, a także bezpośrednią z nimi rozmowę. Jedyne w wyjątkowych wypadkach, uzasadnionych szczególnymi okolicznościami, zatrzymujący może zastrzec, że będzie obecny przy takiej rozmowie⁴.

Ponadto w wizytowanym pomieszczeniu dla osób zatrzymanych, nie było sporządzonej listy adwokatów oraz radców prawnych, która mogłaby być udostępniana osobom, które chciałyby skorzystać z prawa do obrony, a nie posiadają prawnika.

⁴ Zob. art. 245 ustawy z dnia 6 czerwca 1997 r. Kodeks postępowania karnego (tekst jednolity Dz.U. z Dz. U. z 2020 r. poz. 568).

Powyższy standard jest zgodny z rekomendacjami CPT, który zalecał sporządzenie, we współpracy z samorządem prawniczym, list prawników z urzędu, dostępnych dla osób zatrzymanych, które powinny być dostępne w jednostkach Policji⁵. Ponadto zgodnie z zasadami i wytycznymi ONZ w zakresie dostępu do pomocy prawnej w sprawach karnych, w celu zapewnienia szybkiego dostępu do pomocy prawnej na posterunkach Policji, zaleca się utworzenie, w porozumieniu z samorządem prawniczym, listy prawników⁶.

5.5. Prawo dostępu do lekarza dla wszystkich osób zatrzymanych

CPT wezwał polskie władze do dokonania implementacji stałego zalecenia, tzn. by wszystkie badania lekarskie były przeprowadzane poza zasięgiem słuchu oraz, jeżeli lekarz nie zarządzi inaczej, poza zasięgiem wzroku funkcjonariuszy Policji. Komitet zaleca także, by informacje dot. zdrowia zatrzymanych były przechowywane w sposób zapewniający ich poufność. Personel lekarski może udzielać funkcjonariuszom jedynie niezbędnych informacji o stanie zdrowia zatrzymanych, informacja taka powinna jednak ograniczać się do minimum pozwalającego na zapobieżenie poważnemu ryzyku zdrowotnemu grożącemu osobie zatrzymanej lub innym osobom. Nie ma żadnego usprawiedliwienia dla sytuacji, w której funkcjonariusze niepełniący funkcji medycznych mieli dostęp do informacji o postawionych diagnozach lub zaświadczeniach dotyczących przyczyny obrażeń.

Zalecenie niezrealizowane, w części dotyczącej niezbędnych zmian w prawie. Zgodnie z obowiązującymi przepisami, badaniom lekarskim przed umieszczeniem w PdOZ poddawane są tylko niektóre osoby zatrzymane⁷. Z udostępnionego na prośbę przedstawicieli KMPT zapisu monitoringu wynika, że do osadzonego przejawiającego zachowania autoagresywne, wezwano Zespół Ratownictwa Medycznego. Ratownicy medyczni zbadali osadzonego w celi, w której się znajdował. Przez cały czas pobytu ZRM w celi, funkcjonariusze stali w korytarzu, przed celą przy otwartych drzwiach. W niektórych momentach jeden z policjantów wchodził także do celi. Przedstawiciele KMPT na podstawie udostępnionego nagrania, nie byli jednak w stanie ustalić, czy przejściowa obecność funkcjonariusza w celi, w której był badany zatrzymany podyktowana była prośbą ZRM przeprowadzającego badanie osoby zatrzymanej.

⁵ Zob. Raport CPT z wizyty w Serbii, CPT/Inf (2018) 21, § 17; Raport CPT z wizyty na Słowenii, CPT/Inf (2017) 27, § 15.

⁶ Zob. Annex United Nations Principles and Guidelines on Access to Legal Aid in Criminal Justice Systems, A. Introduction, pkt. 2; Principle 3. Legal aid for persons suspected of or charged with a criminal offence, pkt. 21. Zasady i wytyczne przyjęte przez Zgromadzenie Ogólne ONZ dnia 20 grudnia 2012 r.

⁷ Zob. Rozporządzenie Ministra Spraw Wewnętrznych z dnia 13 września 2012 r. w sprawie badań lekarskich osób zatrzymanych przez Policję (Dz.U. z 2012 r., poz. 1102)

Zaznaczyć należy, że zgodnie z polskim porządkiem prawnym na podstawie § 4 ust. 2 rozporządzenia w sprawie badań lekarskich osób zatrzymanych przez Policję, decyzję o obecności policjanta w trakcie badania lekarskiego osoby zatrzymanej podejmuje lekarz wykonujący to badanie. Przypomnieć zatem należy zasadę, zgodnie z którą osoby zatrzymane będą badane poza zasięgiem wzroku i słuchu funkcjonariusza, chyba że osoba wykonująca badanie zażąda takiej obecności.

Odnosnie dokumentowania badań lekarskich i rejestrowania obrażeń, CPT zaleca podjęcie następujących kroków zmierzających do zapewnienia, by:

- *protokoły sporządzane po przeprowadzeniu badania lekarskiego osób zatrzymanych w jednostkach policji zawierały: (i) sprawozdanie o oświadczeniach złożonych przez osoby zatrzymane, które odnoszą się do badania lekarskiego (w tym opis stanu ich zdrowia oraz wszelkie zarzuty o niewłaściwe traktowanie), (ii) pełny opis obiektywnych ustaleń natury medycznej poczynionych na podstawie badania lekarskiego, a także (iii) uwagi osoby zawodowo trudniącej się opieką zdrowotną w świetle (i) i (ii), wskazujące na związek między stawianymi zarzutami a obiektywnymi ustaleniami natury medycznej.*

Brak możliwości zweryfikowania realizacji zalecenia. Wydane zalecenie dotyczy sporządzania dokumentacji medycznej, do której przedstawiciele KMPT podczas realizacji wizytacji w PdOZ nie mieli dostępu.

- *protokoły winny również zawierać wyniki dodatkowych wykonanych badań, szczegółowe wyniki specjalistycznych konsultacji oraz opis leczenia zaordynowanego w kontekście obrażeń a także opis wszelkich dalszych wykonanych procedur,*

Brak możliwości zweryfikowania realizacji zalecenia. Wydane zalecenie dotyczy sporządzania dokumentacji medycznej, do której przedstawiciele KMPT podczas realizacji wizytacji w PdOZ nie mieli dostępu.

- *rejestracja badań lekarskich w przypadku obrażeń wykonywana jest przy pomocy specjalnego formularza przygotowanego na takie potrzeby, zawierającego zarysy sylwetki do zaznaczania obrażeń, które będą przechowywane w kartotece medycznej osoby zatrzymanej. Jeżeli zrobiono zdjęcia, powinny one być dołączone do dokumentacji medycznej danej osoby. Powinno to mieć miejsce dodatkowo, oprócz odnotowania obrażeń w specjalnym rejestrze,*

Brak możliwości zweryfikowania realizacji zalecenia. Wydane zalecenie dotyczy sporządzania dokumentacji medycznej, do której przedstawiciele KMPT podczas realizacji wizytacji w PdOZ nie mieli dostępu.

Należy także zaznaczyć, że z protokołów zatrzymań, z którymi zapoznała się delegacja KMPT wynikało, że tylko niektóre osoby badane są przez lekarza przed osadzeniem w PdOZ. Głównie dotyczy to osób, u których widoczne są ślady zadrapań, otarć oraz rany na ciele; zgłosiły taką potrzebę lub leczą się przewlekłe. W protokołach zatrzymań każdorazowo znajduje się informacja o przeprowadzeniu bądź braku badania lekarskiego osoby zatrzymanej przed jej umieszczeniem w PdOZ. W przypadku osób, które odbyły konsultację medyczną do protokołu dołączane jest ponadto zaświadczenie lekarza, że dana osoba zatrzymana może przebywać w PdOZ. Jeżeli osoba bierze jakieś leki informacja taka również zawarta jest we wskazanym zaświadczeniu. Ewentualne obrażenia, które zatrzymany posiada podczas zatrzymania odnotowywane są dodatkowo w notatkach służbowych policjantów, które dołączone są do dokumentacji osadzonego.

- *wyniki wszystkich badań, w tym wspomniane zaświadczenia oraz wnioski personelu służby zdrowia, udostępniane są osobie zatrzymanej oraz jej prawnikowi,*
- *w przypadku zarejestrowania obrażeń wskazujących na związek z zarzutami osoby zatrzymanej o niewłaściwe traktowanie (lub które, w razie braku zarzutów, wskazują na takie traktowanie), rejestr powinien być przekazywany do wiadomości właściwemu prokuratorowi, niezależnie od tego, jaka jest wola osoby zatrzymanej*

Brak możliwości weryfikacji realizacji zaleceń, ze względu na brak osób zatrzymanych przebywających w jednostce w momencie wizytacji KMPT.

5.6. Prawo do informacji

CPT ponownie zalecił, by polskie władze podjęły kroki w celu zapewnienia, by wszystkie osoby zatrzymane przez Policję były w pełni informowane o przysługujących im fundamentalnych prawach od samego początku pozbawienia wolności (czyli od chwili, gdy nakazuje się im pozostanie w jednostce Policji). Powinno to następować przez zapewnienie jasnej, ustnej informacji udzielanej w chwili zatrzymania, która przy najbliższej sposobności (tj. przy pierwszym przyjęciu w jednostce Policji) powinna zostać uzupełniona o pisemną informację o prawach przysługujących osobom zatrzymanym. Osoby zatrzymane powinny być proszone o podpisanie oświadczenia stwierdzającego, że zostały poinformowane o przysługujących im prawach oraz za każdym razem otrzymać kopię stosownej informacji w formie pisemnej. Szczególny nacisk powinien zostać położony na zapewnienie, by osoby zatrzymane były w stanie zrozumieć treść przysługujących im praw; obowiązek zapewnienia, by tak się stało, spoczywa na funkcjonariuszach Policji.

Brak możliwości weryfikacji realizacji zalecenia w części dotyczącej informowania o przysługujących prawach w momencie zatrzymania, ze względu na brak osób zatrzymanych w momencie wizytacji jednostki. **Zalecenie zrealizowane w części dotyczącej pisemnego uzupełnienia informacji o przysługujących osobom zatrzymanym prawach.** Z analizy protokołów zatrzymania wynika, że osoby zatrzymane miały na piśmie przedstawione podstawowe prawa oraz złożyły pod nimi swój podpis. W przypadku obcokrajowców w sposób biegły komunikujących się w języku polskim zarówno w mowie i piśmie dołączane było pisemne oświadczenie o znajomości języka polskiego. W przypadku osób nie władających językiem polskim w sposób komunikatywny, na pisemnych informacjach dotyczących podstawowych praw znajduje się pieczęć, podpis oraz adnotacja tłumacza o przetłumaczeniu wskazanego dokumentu osobie zatrzymanej. Zgodnie z dokumentacją, osadzeni podpisywali także informację o zapoznaniu się z regulaminem PdOZ. Wskazany regulamin znajdował się także w każdej z cel.

5.7. Warunki detencji

Co do zasady podczas wizytacji w 2017 r. przedstawiciele CPT stwierdzili, iż wizytowane jednostki policyjne zapewniały akceptowalne warunki materialne w odniesieniu do czasu zatrzymania przewidzianego prawem. Delegacja CPT zwróciła jednak uwagę, iż cele w Komendzie Rejonowej Policji VI w Warszawie miały złą wentylację.

Zalecenie niezrealizowane. Przedstawiciele KMPT dokonując oglądu pomieszczeń, w tym cel dla osadzonych podtrzymali zarzuty podniesione w tym zakresie przez CPT. W pomieszczeniach panował zaduch. Dało się także wyczuć zapach tytoniu w celach dopiero opuszczonych przez osadzonych. W celach znajdujących się na końcu korytarza wyczuwalny był także zapach wilgoci. Wszystkie pomieszczenia wyposażone są w uchylne okna, które jednak pozostawały zamknięte w czasie realizacji oglądu jednostki. Z informacji przekazanych przez Naczelnika Wydziału Organizacji Służby, wynika, iż budynek wyposażony jest w system wentylacji. W ocenie KMPT działa on jednak nieefektywnie. Tym samym należałoby zweryfikować możliwości poprawy funkcjonowania systemu wentylacji w PdOZ. Należy także, dodać, iż przedstawiony zespołowi wizytującemu, ostatni protokół kontroli sanitarnej z 2016 r. nie przedstawiał zarzutów co do funkcjonowania systemu wentylacji.

CPT zalecił także polskim władzom by podjęto kroki mające na celu zapewnienie, by osoby zatrzymane zawsze otrzymywały posiłki w zwyczajowych godzinach oraz by miały nieograniczony dostęp do wody pitnej.

Zalecenie zrealizowane. PdOZ posiadał odpowiednie zapasy żywności w celu wydania osobom osadzonym: śniadania, obiadu oraz kolacji. Były to gotowe posiłki, które wymagały podgrzania przez funkcjonariusza. Posiłki wydawane na jednorazowych naczyniach. Co więcej, analiza książki przebiegu służby nie wykazała nieprawidłowości w tym zakresie. Zgodnie z zapewnieniami Naczelnika Wydziału Organizacji Służby, osoby osadzone mają nielimitowany dostęp do wody pitnej oraz herbaty.

CPT zalecił również by podjęto kroki celem zapewnienia, by wszystkie osoby zatrzymane w jednostkach policyjny miały łatwy dostęp do toalet przez cały czas.

Brak możliwości weryfikacji realizacji zalecenia, ze względu na brak osób osadzonych podczas wizytacji jednostki. Z informacji przekazanych przedstawicielom KMPT podczas wizytacji, wynika, iż zazwyczaj służbę w PdOZ pełni dwóch funkcjonariuszy, tym samym realizacja wyjść do toalet, które znajdują się na zewnątrz cel, nie powinna stanowić problemu. Odpowiednie adnotacje o wyjściach osadzonych do toalety znajdowały się także w książce przebiegu służby.

Komitety zalecił także, by podjęto kroki we wszystkich jednostkach Policji, by tam, gdzie cele wyposażone są w kąpiki sanitarne w celach wieloosobowych, były one w pełni osłonięte (najlepiej aż do sufitu).

Zalecenie zrealizowane. W wizytowanej jednostce toalety oraz prysznice znajdują się na korytarzu poza celami dla osadzonych. Warunki materialne wskazanych pomieszczeń, zostały dobrze ocenione przez zespół wizytujący. W PdOZ zarówno prysznice, jak i muszle ustępowe nie są zabudowane do sufitu, jednakże są tak osłonięte, że uniemożliwione jest zaobserwowanie stref intymnych osoby korzystającej z nich.

CPT wezwało polskie władze do realizacji wieloletniego zalecenia, by wszystkie osoby zatrzymane przez policję na czas 24 godzin i dłuższy mogły codziennie skorzystać z zajęć na świeżym powietrzu.

Zalecenie niezrealizowane. KMPT w trakcie wizytacji ustalił, że osoby zatrzymane nie mają możliwości skorzystania ze spaceru, a jednostka nie została wyposażona w odpowiednie pole spacerowe. Problem ten ma wymiar systemowy. W polskim porządku prawnym przepisy nie przewidują placu spacerowego, a zatrzymany nie ma przyznanego prawa do spaceru.

6. Zalecenia

Na podstawie art. 19 Protokołu fakultatywnego do Konwencji w sprawie zakazu stosowania tortur oraz innego okrutnego, niehumanitarnego lub poniżającego traktowania albo karania, przedstawiciele Krajowego Mechanizmu Prewencji Tortur zalecają **Komendantowi Komendy Rejonowej Policji VI w Warszawie:**

1. poddawanie badaniom lekarskim wszystkich osób wobec, których użyto broni elektrycznej,
2. pouczenie podległych funkcjonariuszy o możliwości uczestniczenia podczas badania lekarskiego tylko za zgodą prowadzącego badanie lekarza,
3. włączenie do programów szkoleń i kursów policyjnych zagadnień związanych z: komunikacją interpersonalną, zapobieganiem i minimalizowaniem użycia przemocy w kontekście zatrzymania oraz międzynarodowymi standardami ochrony praw człowieka i prewencji tortur,
4. sporządzenie listy adwokatów i radców prawnych wpisanych na listę Okręgowej Rady Adwokackiej w Warszawie i Okręgowej Izby Radców Prawnych w Warszawie, informowanie o jej istnieniu osób zatrzymanych i udostępnianie jej tym osobom w przypadku zgłoszenia takiej chęci,
5. sprawdzenie wydajności systemu wentylacji w PdOZ.